

LEVENT DUMAN
Hatay'daki Uluslaştırma Politikaları

LEVENT DUMAN 1976'da Antakya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Antakya'da, lisans öğrenimini 1997'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladı. Milli Eğitim Bakanlığı lisansüstü eğitim bursuyla gittiği Amerika Birleşik Devletleri'nde University of Pittsburgh'da 2001'de Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisansını bitirdi. 2014'te Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora çalışmalarını tamamladı. Halen Selçuk Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak akademik çalışmalarını devam ettirmektedir.

İletişim Yayınları 2253 • Araştırma-İnceleme Dizisi 373

ISBN-13: 978-975-05-1873-7

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Tamlı Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Adem Erkoçak

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Sergen Selman Buz

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DIZIN Ümran Küçükislamoglu

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEVENT DUMAN

“Vatan”ın Son Parçası
Hatay’daki
Uluslaştırma
Politikaları

*Fedakârlık timsali
annem Ferize Duman ve babam Ferit Duman'a
sevgiyle, saygıyla, minnetle...*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	13
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	15
GİRİŞ.....	19
BİRİNCİ BÖLÜM	
HATAY'IN SİYASİ TARİHİ VE SOSYAL-EKONOMİK-KÜLTÜREL YAPISI	41
Bölgenin sosyal-ekonomik-kültürel yapısı.....	43
<i>Tanzimat sonrası dönemde Antakya'da sosyal ve ekonomik yapıların yeniden şekillenmesi</i>	45
<i>Ötekileştirilen bir topluluk: Arap Aleviler</i>	49
<i>Ermenilerin durumu</i>	59
Birinci Dünya Savaşı'ndan Hatay Devleti'ne uluslararası ilişkiler.....	61
<i>Fransa'nın savaş ganimeti: Suriye</i>	61
<i>Değişen siyasal düzende Antakya</i>	66
<i>Fransa'nın ayrıştırma politikası: İskenderun Sancağı'nın kurulması ve Ankara Hükümeti ile görüşmeler</i>	70
<i>Türkiye'nin ulusal bir meselesi olarak Sancak sorunu ve Milletler Cemiyeti'nin rolü</i>	79
<i>Sonucu önceden belirlenen "seçim" ve devam eden Türkiye-Fransa görüşmeleri</i>	90

İKİNCİ BÖLÜM

FRANSIZ MANDA DÖNEMİNDE

İDARI YAPI VE YEREL TOPLULUKLAR (1918-1936)	99
Fransız işgaline direniş hareketi.....	100
<i>Değişen düzende yerel elitler</i>	100
<i>Kontrolsüz bir direniş gücü: Çeteler</i>	107
<i>Türk-Arap ve Sünni-Alevi ilişkileri bağlamında direniş hareketi</i>	112
Manda döneminde yerel topluluklar ve yönetim.....	118
<i>Fransız çıkarları ve Sancak'taki idari yapı</i>	118
<i>Kırılgan dengeler</i>	126
<i>Sosyal ve kültürel alanlardaki uygulamalar ve yansımaları</i>	131

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSKENDERUN SANCAĞI'NDA TÜRKİYE BAĞININ

VE "TÜRK" LÜĞÜN KORUNMASI (1918-1936)	143
Yeni sınırlar, sınır ötesi ilişkiler.....	145
<i>"Vatan"dan koparıma</i>	145
<i>Türkiye'nin bölgeye devam eden ilgisi</i>	150
<i>Sancak'ta Türkiye yanlısı teşkilatlanma</i>	156
<i>Yerel basın-yayın faaliyetleri ve etkileri</i>	159
Karşıt "ulusçuluklar"a giden süreç.....	167
<i>Semboller savaşı</i>	167
<i>Bir tepki olarak Sancak'ta Arap ulusçuluğu</i>	172

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"HATAY'IN TÜRKLÜĞÜ" ZEMİNİNDE

ULUSLARARASI MEŞRUIYET ARAYIŞI (1936-1938)	183
Yeni bir "ulusal" mesele: İskenderun Sancağı.....	185
<i>1936 Fransa-Suriye Antlaşması ve Türkiye'de yükselen Sancak sorunu</i>	185
<i>Hatay'ın Türklüğü tezi:</i>	
<i>Basın, haritalar, yeniden tarih yazımı</i>	189
<i>Türkiye'nin Sancak'ta güç deneyi: 1936 seçimleri</i>	201
Sancak'ta çoğunluk sağlama çabaları.....	210
<i>Ulusçulukların mücadelesi:</i>	
<i>Türklük tezlerine karşı Suriye yanlıları ve Arsuza</i>	210
<i>Suriye ve Türkiye'nin Sancak tutumu</i>	219

<i>Milletler Cemiyeti kararlarının yansımaları</i>	222
<i>Arap Alevilerin "Eti Türklüğü tezi"</i> <i>ve Hars Komiteleri</i>	227
<i>Bir "Eti Türklüğü" zaferi: Arap Alevilerde ayrışma</i>	232
<i>Seçmen yazılımları öncesi</i> <i>çoğunluk sağlama hazırlıkları ve teşkilatlanma</i>	237

BEŞİNCİ BÖLÜM

"ULUŞÇULUKLAR" MÜCADELESİNDE YENİ ARENA: SEÇMEN YAZILIMI VE SEÇİMLER (1936-1938)	247
<i>Seçmen yazılımı öncesi Sancak'taki durum</i> <i>ve Türkiye'nin tutumu</i>	247
<i>Sancak'taki parçalı yapı</i>	247
<i>Seçmen yazılımı hazırlıkları ve Türkiye'nin itirazları</i>	253
Milletler Cemiyeti Seçim Komisyonu idaresinde seçmen yazılımları	256
<i>Seçmen yazılımının başlaması</i>	256
<i>Türkiye'nin "seçmen" faaliyetleri</i>	259
<i>Kararlaştırılan seçim sonuçları sağlanamıyor,</i> <i>şiddet tırmanıyor</i>	261
<i>Türkiye'nin baskısı ve Fransa'nın yeni önlemleri</i>	265
Türk-Fransız Seçim Komisyonu ve Türkiye'nin "seçim" zaferi	273
<i>Türk askerî gözetiminde</i> <i>Yeni Seçim Komisyonu'nun faaliyetleri</i>	273
<i>Seçim işlemlerinin tamamlanması</i>	276

ALTINCI BÖLÜM

HATAY DEVLETİ DÖNEMİ: SON SÜRAT ULUSLAŞTIRMA (2 EYLÜL 1938 - 29 HAZİRAN 1939)	285
Hatay Devleti'nde Türkiye'nin etkisi ve Türklük vurgusu	286
<i>Hatay Millet Meclisi kararlarında</i> <i>Türkiye'nin belirleyiciliği</i>	286
<i>Türkiye'den Hatay'a maddî yardım</i> <i>ve personel desteği</i>	294
<i>Kâğıt üzerinde kalan eşitlik</i>	297
<i>CHP ve Halkevlerinin teşkilatlanması,</i> <i>Türkiye'nin yakın markajı</i>	299

<i>"Mekân"ın uluslaştırılması ve Türkleştirme girişimleri</i>	306
Suriye'den uzaklaşp Türkiye'ye yakınlaşmaya dönük politikalar	313
<i>Suriye sınırında yükselen duvarlar: Gümrük oluşturulması ve etkileri</i>	314
<i>Türk Lirası'nın Hatay'da kullanılması</i>	319
<i>Tek dilli eğitime gidiş</i>	322
<i>Seyahat ve posta konusundaki düzenlemeler</i>	325
<i>Türkiye'den kanun transferi</i>	329
Hatay Devleti'nde yerel topluluklar	332
<i>Muhalefetsiz meclis, muhalifsiz Hatay</i>	333
<i>Arap Alevilerin zorunlu entegrasyonu</i>	337
<i>"Ara dönem"in sona erışı</i>	340

YEDİNCİ BÖLÜM

VİLAYET DÖNEMİ:

"YENİ"İNİN "VATAN"A EKLEMLENMESİ	345
Hatay Vilayeti'nin kuruluşu	347
<i>Hatay İli'ne dair kanunlar ve atamalar</i>	347
<i>CHP ve Halkevleri'nin çalışmaları</i>	353
<i>Tabiiyet seçimi ve malların tasfiyesi sorunu</i>	358
<i>Fransa'nın Hatay'ı tamamen terk etmesi</i>	360
Yeni düzende yerel topluluklar	363
<i>Hatay'dan göçler: Tercih veya zorunluluk?</i>	364
<i>Türkleşmeyi hızlandırma çabaları: "Hataylı Türkçe konuş"</i>	369
<i>Hataylı'dan Türk'e: Eğitimde Türkleştirme</i>	373
<i>Her alanda Türkleştirme çabaları</i>	378
<i>Yerel toplulukların zorunlu uyumu</i>	382
Uluslaştırılan Hatay vilayeti ve yerel elitler	387
<i>Uluslaştırılan Hatay'da yeni düzen</i>	387
<i>Herkese Türkçe soyadı</i>	388
<i>Kadınlar sandık başına</i>	390
<i>CHP tekelinde siyasetten dışlananlar</i>	392

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SONUÇ YERİNE: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HATAY	399
Hatay'da uluslaştırma ve dil üzerinden kimlik inşa faaliyetleri	407
Farklılıklar diyarı Hatay: Risklerden arınmış hoşgörünün ender bir örneği mi?	413
EKLER	429
EK 1: Görüşme Yapılan Kişilerin Listesi	431
EK 2: Sancak/Hatay Meselesinde Önde Gelen Kişiler Hakkında Bilgi (soyadına göre sıralanmıştır)	433
KAYNAKÇA	439
DİZİN	453

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.t.	Adı Geçen Tez
AP	Adalet Partisi
B.C.A.	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz.	Bakınız
BMM	Büyük Millet Meclisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	Çeviren
DP	Demokrat Parti
der.	Derleyen
ed.	Editör
HMM	Hatay Millet Meclisi
hzl.	hazırlayan
MAH	Milli Amele Hizmet
MC	Milletler Cemiyeti
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
p.	Paragraf
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TL	Türk Lirası
UEB	Ulusal Eylem Birliği
vd.	Ve Diğerleri
yay. haz.	Yayına Hazırlayan

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu kitap, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladığım doktora çalışmaları kapsamında yazmış olduğum “Vatan'ın Son Parçası: 1950 Öncesi Hatay'daki Millileştirme Politikaları” başlıklı doktora tezimin gözden geçirilip bazı kısaltmalar ve yeni eklemeler yapılmak suretiyle hazırlanmış şeklidir.

Üniversitedeki lisans eğitimim sırasında Hatay-İstanbul arasında yaptığım otobüs yolculuklarında zaman zaman otobüs-teki Arap turistlerle sohbet eder ve bu sohbetlerde nereli olduğum konusu sık sık sorun olurdu. “Hataylı olduğumu” söylediğim bu Arap turistlerin çoğu Hatay adını bilmediklerinden, Antakya veya İskenderun adlarını da kullanmak zorunda kalırdım. Hatay adının bu turistler tarafından bilinmemesi garibime gitse de bu konunun üzerinde fazla durmazdım. Hatay konusuna lisans ve yüksek lisans eğitimim sırasında Türkiye'deki ortalama bir öğrenciden fazla kafa yordüğümü söyleyemem. Marmara Üniversitesi'ndeki doktora programına başvurduğum zaman Hatay konusu bir kez daha karşıma çıktı. Yazılı sınavdan sonra yapılan mülakat kısmında jüride bulunan Prof. Dr. Günay Göksu Özdoğan bana Hatay ile ilgili sorular yöneltti. Daha sonra, kendisinin vermiş olduğu “Türkiye'de Milliyetçilik ve

Etnik Sorunlar” dersi sırasında tezin konusu iyice şekillendi.

Üç yıldan fazla devam eden çalışmanın ürünü olan bu tezde şüphesiz en büyük teşekkürü, tez danışmanım olan Prof. Dr. Günay Göksu Özdoğan’a borçluyum. Tezle ilgili kendisine sunduğum her metni büyük bir sabır ve özenle inceleyen, yorumlar yapan, eksiklikleri gidermemi sağlayan, tezin tamamını defalarca okuyan, içindekiler kısmından dipnotlara kadar düzeltmeler yapan Prof. Dr. Günay Göksu Özdoğan’ın yönlendirme, yardım ve katkıları olmasaydı tezin şu anki haline gelmesi mümkün olamazdı. Doktora eğitimimi tamamladıktan sonra da desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Günay Göksu Özdoğan ile çalışma fırsatına sahip olmak, akademik hayattaki en büyük şansım olmuştur. Harcadığı emek ve yaptığı katkılardan dolayı kendisine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Marmara Üniversitesi’ndeki doktora eğitimim sırasında bana büyük katkıları olan, hem Tez İzleme Komitesi hem de Tez Komitesi’nde bulunan ve şu ana kadar bana olan desteğini devam ettiren Prof. Dr. Ahmet Demirel’e yaptığı katkılar ve devam eden desteği için çok teşekkür ederim. Aynı şekilde, Tez İzleme Komitesi ve Tez Komitesi’nde yer alan, tez konusunda defalarca yapılan toplantılarda çalışmaya çok büyük katkılarda bulunan Prof. Dr. Füsun Üstel’e, yazdığım metinler üzerinde harcadığı zaman ve yaptığı katkılardan dolayı müteşekkirim. Tez Komitesi’nde yer almayı kabul ederek değerli yorumlarda bulunan Yrd. Doç. Dr. Behlül Özkan ve Yrd. Doç. Dr. Seda Altuğ’a da teşekkürü bir borç bilirim.

Uzun ve yorucu çalışma boyunca dostlarımin verdikleri desteği burada belirtmem gerekiyor. Tez çalışması kapsamında Hatay’da yaptığım görüşmelerin tamamına yakınında yanımda olan, görüşmelerin kayıt altına alınmasında büyük emek harcayan, Antakya’daki kütüphanede günler süren yerel gazetelerin taranması ve fotoğraflanması sırasında beni yalnız bırakmayan, ayrıca doktora çalışmalarım kapsamında İstanbul’a yaptığım sayısız ziyaret sırasında evini bana açan ve desteğini hiç esirgemeyen Fikret Reyhan’a ne kadar teşekkür etsem azdır. Aynı şekilde, üniversiteye başladığım 1993’ten beri tanıdığım, her ihti-

yacım olduğunda yanımda hissettiğim ve doktora eğitimim sırasında evini benimle paylaşan zgr şenmez'e teşekkürü bir borç bilirim. Bu süreçte desteklerini esirgemeyen Cahit Kaçmaz, Ali Mansuroğlu, Doç. Dr. Zeki Sarıgil, İsmail Soylu ve Birgl Yılmaz'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Hatay'da yaptığım görüşmeler sırasında anlattıkları ile çalışmaya çok büyük katkılar yapan, samimiyetleri ve sıcaklıkları ile çalışmayı teşvik eden ve bazıları artık aramızda olmayan insanlara da tek tek teşekkür ederim.

Son olarak, uzun ve zorlu süreç boyunca koşsuz biçimde bana destek olan aileme; kısa bir süre önce aramızdan ayrılan ve vicdan sahibi olmanın her şeyden daha önemli olduğunu öğreten babama, tanıdığım en fedakr insan olan anneme, ağabeylerim Yüksel ve Mehmet'e, ablalarım Nursel ve Zuhal'e, hayatımıza renk katan yeğenlerime, tez için harcadığım sürede kendisini yalnız bırakmama katlanan ve tezi defalarca okuyarak düzeltmeler yapan eşim Menel'e, son olarak da hayatımın en büyük anlamı kızım Zeynep Eylül'e teşekkürden çok daha fazlasını borçluyum. Onların desteği olmasaydı bu çalışmayı tamamlayacak gücü bulamazdım.

GİRİŞ

Hatay Devleti'nin 23 Temmuz 1939'da Türkiye'ye katılmasıyla birlikte Cumhuriyet Tarihi'ndeki en önemli sınır değişikliği gerçekleşmiş oldu. Uzun yıllar boyunca yaşanan yerel, ulusal ve uluslararası olayların sonucunda gerçekleşen bu sınır değişikliği siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda günümüze kadar etkileri görülebilen sonuçlar doğurmuştur. Sınırların yeniden çizilerek Hatay'ın, Türkiye'nin 63. vilayeti haline gelmesi sürecinde bölgeden başka ülkelere büyük göçler yaşanmış ve bölgenin demografik yapısında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Ancak yaşanan göçlere rağmen Hatay'da çok etnili, çok kültürlü ve çok mezhepli yapı önemli ölçüde varlığını devam ettirdi. Böyle bir yapıyla “anavatana” katılan Hatay'ın tamamıyla “uluslaştırılması” planlanan yeni bir döneme girilmiş oldu.

Hatay'ın Türkiye'ye katılması, yirmi yılı aşan Fransız yönetiminin sona erdiği. Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde, Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi, Antakya'da da tam bir belirsizlik hâkimdi. Savaşı sona erdiren anlaşmalar çerçevesinde, Antakya Fransız kontrolüne girdi ve bölgede İskenderun Sancağı¹ adında özerk bir idare kuruldu. 1938 yılı-

1 Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında Sancak kelimesi de İskenderun Sancağı'nın yerine geçecek biçimde kullanılmıştır.

na kadar özerk yapısı devam eden Sancak'ta Fransa'nın belirlenmiş olduğu siyasal, kültürel ve ekonomik politikalar uygulan-
dı. Bölgede mümkün olduğu kadar uzun süre kalmayı amaçla-
yan Fransız yöneticiler, Sancak'ta uyguladıkları politikalarla,
toplumsal hayatın her alanına nüfuz eden ve toplumu dönüş-
türmeyi hedefleyen bir yönetim anlayışı sergilediler.

Türkiye'de cumhuriyet rejiminin kurulmasının ardından ya-
pılan reformlarda, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde giri-
şilen faaliyetlerin etkisini görmek mümkündür. Osmanlı Dev-
leti'nin gerileme dönemine girmesiyle birlikte, bu gerilemeyi
durdurabilmek amacıyla çareler aranmaya başlanmış ve ordu-
dan başlayarak çeşitli reformlar gerçekleştirilmiştir.² Orduda
başlayan reformlar sadece bu alanda sınırlı kalmayıp zamanla
sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda da önemli etkiler yaratmaya
başlamıştır. Bu süreçte, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren,
ulusçuluk, Osmanlı aydınları arasında geniş taraftar kitlesi bul-
maya başladı.³ Önemli ölçüde, Osmanlı içerisinde yaşayan gay-
rimüslim tebaa arasında ortaya çıkan ulusçuluk akımlarına bir
tepki olarak gelişimini sürdüren Türkçülük akımı, temeli itiba-
riyle Osmanlı'nın yıkılmasını durdurma veya yavaşlatma hede-
fini benimsemiştir.⁴ Osmanlı aydınları arasında ilk olarak kül-
türel alanda ortaya çıkan ulusçuluk akımları, bir dönüm nok-
tası olarak kabul edilen Yusuf Akçura'nın 1904'teki "Üç Tarz-ı
Siyaset" başlıklı makalesi ile siyasal bir akıma dönüşmüş oldu.⁵
Kültürel alanla sınırlı kalmayıp, siyasal alanda da milliyetçili-

2 Osmanlı Devleti'nin gerilemesi ve reform çalışmaları konusunda bkz. Bernard
Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, 3. baskı Oxford University Press,
New York, 2002; Erik J. Zürcher, *Turkey: A Modern History*, 3. basım, I. B. Ta-
uris, Londra, 2007.

3 Lewis, *a.g.e.*, s. 2-3.

4 Umut Özkırımlı ve Syros A. Sofos, *Tormented By History: Nationalism in Gre-
ce and Turkey*, Hurst & Company, Londra, 2008, s. 2.

5 Suavi Aydın, *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993,
s. 165; Günay Göksu Özdoğan, "Turan"dan "Bozkurt"a: *Tek Parti Dönemin-
de Türkçülük (1931-1946)*, 3. basım, çev. İsmail Kaplan, İletişim Yayınları, İst-
anbul, 2006, s. 69; Ahmet Yıldız, "Ne Mutlu Türküm Diyebilene": *Türk Ulusal
Kimliğinin Etno-seküler Sınırları (1919-1938)*, 3. basım, İletişim Yayınları, İst-
anbul, 2007, s. 10, 70.

ğin etkin olmaya başlamasıyla birlikte, Türk kimliğinin kurgusuna dair çalışmalar hız kazanmış ve bu çalışmalar, Osmanlı'da başlayan reform hareketlerini çok daha üst bir noktaya taşıyan cumhuriyet rejimiyle birlikte devam ettirilmiştir.

Cumhuriyet ile başlayan süreçte yukarıdan-aşağıya uluslaştırma anlayışı çerçevesinde resmi politikalar ortaya konulmuştur. Yeni kurulan devlet sınırları içerisinde kalan toplulukların, devleti kuran kişilerin algıları etrafında şekillenen kurgulara göre, bir "ulus" oluşturacak şekilde yeniden "inşası" gündeme gelmiştir. Ülke sınırları içerisinde yaşayan bireylerin, ulus denilen bütünün parçası olan birer "makbul vatandaş"⁶ haline getirilmesinin amaçlandığı bu süreçte sosyal, kültürel ve ekonomik reformlarla toplumsal yaşamın yeniden tanımlandığı bir döneme girilmiştir. Toplumsal hayata yönelik reformlar birbiri ardına gerçekleştirilirken, bu reformlara paralel olarak özellikle 1930'larda yeni bir tarih, ırk ve dil tezleri geliştirilmiştir.

Türkiye'de yeni rejimin idamesini sağlayacak reformlar bir bir hayata geçirilirken, Hatay ulusal sınırlar içerisine ancak 1939'da dahil edilebilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte, Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer aldığı konusundaki yaygın bir kanaat olmasına rağmen, Suriye genelinde olduğu gibi Antakya'nın da dahil olduğu bölgede, Fransız Manda rejimi kurulmuş ve bu rejimin sonlarına doğru, bir yıldan az bir süre varlığını devam ettiren bir "Hatay Devleti" deneyimi yaşanmıştır. Türkiye'de ulus-devlet inşası politikalarının en hızlı biçimde hayata geçirildiği bir dönemde Hatay, Türkiye'nin ulusal sınırları dışında kalmıştı. Ancak, ulusal sınırlar dışında kaldığı halde bölgede yaşayıp "Türk" olarak kabul edilen insanlara karşı Türkiye kayıtsız kalmamış, uzun yıllar boyunca bunlara yönelik "Türklük bilincini" ayakta tutma politikaları izlenmiştir. İşte bu çalışmanın amacı da, sonradan "ulusal" sınırların içerisine dahil edilen Hatay'daki 1938 öncesi "Türklük milli bilincini" koruma ve 1938, özellikle de 1939 sonrasındaki uluslaştırma politikalarının analiz edilmesi suretiyle, bu politi-

6 Füsün Üstel, "Makbul Vatandaş"ın Peşinde: II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi, 4. basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

kalarda rol oynayan hususların ortaya çıkarılması ve bunların hayata geçirilmesi sırasında bölgede yer alan farklı dini ve etnik gruplar üzerindeki etkilerinin çözümlenmesidir. Farklı bir biçimde ortaya koymak gerekirse, Türkiye'nin bugünkü sınırları içerisine sonradan dahil edilmiş olan Hatay'da, 1950'ye kadar uygulanan uluslaştırma politikalarının özelliklerinin analiz edilmesi, bu politikalarda meydana gelen değişimlerin yerel, ulusal ve uluslararası sebeplerinin ortaya konulması ve izlenen politikaların bölgedeki farklı etnik gruplar üzerindeki yansımalarının tespit edilmesi, çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır.

Şüphesiz bu çalışma Hatay ile ilgili yapılan ilk çalışma değildir. Ancak gerek Türkiye'nin bölgede izlediği "uluslaştırma" politikaları üzerinde yoğunlaşması, gerek kapsayacağı dönem, gerekse de uluslaştırma politikalarının bölgedeki farklı etnik ve dini gruplar üzerinde yarattığı etkilerinin analiz edilmesi nedeniyle kendinden önceki çalışmalardan ayrılmaktadır. Konu dışında, bu çalışma, ulusçuluk alanında yapılan çoğu çalışmadan yöntem itibarıyla da ayrılmaktadır. Ulusçulukla ilgili yapılan çalışmalarda, genellikle daha zor olan "aşağıdan değerlendirme" yapmak yerine "yukarıdan aşağıya" analiz yöntemleri benimsenmektedir. Diğer bir deyişle, ulusçuluğun nihai hedefini oluşturan sıradan insanlar üzerindeki etkiler çerçevesinde değerlendirme yapmak yerine, ulusçuluğu ortaya çıkaran ve harekete geçiren hükümetler veya ulusçu liderler üzerine odaklanması yoluna gidilmektedir.⁷ İşte bu çalışma, bir yandan sürecin yukarıdan aşağıya doğru nasıl geliştirildiğini inceleyecek, ancak bununla yetinmeyerek farklı gruplardaki insanların ulusçuluk sürecinden nasıl etkilendiklerini de analiz edecektir. Böylelikle, önce İskenderun Sancağı'nda ve daha sonrasında Hatay'da gerçekleşen "uluslaştırma"nın doğru anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın önceki çalışmalardan farkını net bir biçimde

7 Eric J. Hobsbawm, *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: "Program, Mit, Gerçeklik"*, 3. basım, çev. Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 25.

ortaya koyabilmek için önceki çalışmalara kısaca değinmekte yarar vardır. Şu ana kadar yapılan çalışmalar içerisinde, Hatay'da Fransız Mandası döneminde yaşanan siyasal gelişmeler ve Hatay'ın Türkiye'ye dahil edilmesi sürecinde uluslararası ilişkilerin sürece etkileri, üzerinde en çok durulan konular olmuştur.⁸ Bunun dışında, Hatay'ın Türkiye'ye katılım sürecini ve sonrasını konu alan sözlü tarih ve alan çalışmaları yapılmış,⁹ yerel dinamikleri de analizin önemli bir unsuru olarak ele alıp bunları uluslararası gelişmelerle birlikte ortaya koyan¹⁰ ve Hatay'ın Türkiye'ye katılması sonrasında süreçte farklı politikalar neticesinde aidiyet duygularının dönüşerek merkezileşme yönünde nasıl değiştiğini konu alan çalışmalar da gerçekleştirilmiştir.¹¹

8 Bu perspektifle hazırlanan çalışmalara örnekler için bkz. Sarah D. Shields, *Fezzes in the River: Identity Politics and European Diplomacy in the Middle East on the Eve of World War II*, Oxford University Press, Oxford, 2011; Adnan Sofuoğlu ve Adil Dağıstan, *İşgalden Katılıma Hatay*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2008; Hamit Pehlivanlı, Yusuf Sarımay, Hüsamettin Yıldırım, *Türk Dış Politikasında Hatay (1918-1938)*, ASAM Yayınları, Ankara, 2001; Yusuf Duran, *İskenderun Sancağında Fransız Mandası*, Alter Yayıncılık, Ankara, 2010; Yücel Güçlü, *The Question of the Sanjak of Alexandretta: A Study in Turkish-French-Syrian Relations*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001; Serhan Ada, *Türk-Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005; Süleyman Tüzün, "İlki Büyük Savaş Arası Dönemde Hatay Tarihi (1918-1939)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1989; Nergis Savcı, "Hatay Cumhuriyeti: Kuruluşu ve Anavatana Katılışı", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2007.

9 Bkz. Esra Demirci Akyol, *Sınırdaki Kimlikler: Türkiye'ye İlhak Sürecinde Hatay*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2010; Fulya Doğruel, "İnsaniyetleri Benzer..." *Hatay'da Çökertilmiş Ortak Yaşam Kültürü*, 2. basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009; Çiğdem Duman, "Hatay Millet Meclisi (2 Eylül 1938-29 Haziran 1939)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin, 2008; Sıtkıye Matkap, "Reconsidering the Annexation of the Sanjak of the Alexandretta through Local Narratives", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2009.

10 Yerel ve uluslararası dinamiklerin birlikte analizi için bkz. Seda Altuğ, "Between Colonial and National Dominations: Antioch under the French Mandate (1920-1939)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2002.

11 Thomas M. Wilson ve Hastings Donnan, "Nation, state and identity at international borders", *Border identities: Nation and state at international frontiers*, ed. Thomas M. Wilson ve Hastings Donnan, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.